

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ АКТИВНОЇ ЧАСТИНИ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У статті подано авторську пропозицію основних умов та етапів оцінювання сучасного стану активної частини людського потенціалу, розглянуто динаміку основних його складових і розкрито можливі перспективи його розвитку.

Ключові слова: людський потенціал, активна частина людського потенціалу, ринок праці, економічно активне населення, соціально-економічні процеси, інформаційний потік, сучасна оцінка.

I. Вступ

Людський потенціал виступає ключовим індикатором розвитку суспільства та покладений в основу соціально-економічних процесів, націлених на вирішення проблем, які виникають в умовах трансформаційної економіки. На сьогодні в Україні людський потенціал знаходиться у достатньо скрутному становищі, тому що дієвість соціально-економічних реформ не задовольняє його потреби. Практика свідчить, без достатнього забезпечення формування різних аспектів людського потенціалу практично зупиняється стратегічна програма розвитку суспільства. Прийняття дієвих рішень стосовно покращення ситуації з людським потенціалом можливо за умови своєчасного оцінювання його стану, особливо з позиції активної частини, яка представлена на ринку праці економічно активним населенням. Інформаційною базою для оцінювання має стати статистичний аспект, який здатен розкрити економічну активність населення з різних позицій, що сприятиме адекватному обґрунтуванню сучасного стану людського потенціалу в конкретному розрізі. Проблема, що досліджується, є актуальною та сучасною, тому що людський потенціал є стрижнем руху перспективних економічних програм різного спрямування. Чисельні наукові праці доводять актуалізацію та сучасність проблеми формування і використання людського потенціалу, ринку праці та його складових. Варто відзначити праці таких провідних учених-економістів: Д.П. Богиня, О.О. Герасименко, О.А. Грішнова, О.П. Гузенко, Н.Б. Ільченко, С.Г. Клишко, А.М. Колот, А.С. Криклій, Г.Т. Куліков, П.М. Леоненко, Е.М. Лібанова, Л.С. Лісогор, П.П. Мазурок, Є.В. Мартякова, І.М. Новак, О.В. Павловська, В.Д. Пригода, О.В. Рєвнівцева, М.В. Семикіна, В.О. Сизоненко, В.О. Тимофеев, А.А. Чухно, В.М. Шамота, П.І. Юхименко та ін. Досліджуючи комплекс-

но чи окремі аспекти людського потенціалу науковці обґрунтовують необхідність його оцінювання, що позитивно впливає на прийняття рішення стосовно його формування та використання. Саме цей аспект вплинув на вибір напрямку дослідження, яке буде сконцентровано на активній частині людського потенціалу ($A_{ч.п.}$).

II. Постановка завдання

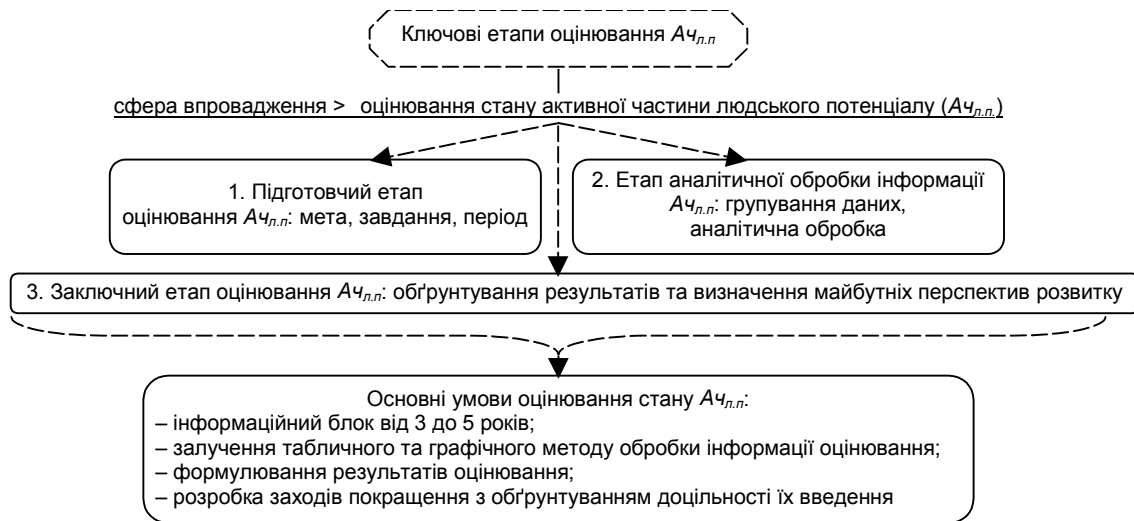
Мета статті – оцінити сучасний стан людського потенціалу у контексті його активної частини з обґрунтуванням отриманих результатів для визначення пріоритетних напрямків його розвитку в майбутньому.

III. Результати

За сучасних умов підвищується актуалізація проблеми оцінювання сучасного стану людського потенціалу, особливо з позиції його активної частини. Дослідженнями доведено, що $A_{ч.п.}$ представлена на ринку праці в контексті економічно активного населення працездатного віку ($E_{ан.в.}$). Як правило, зазначена верства населення включає осіб працездатного віку, котрі мають відповідний кваліфікаційний рівень і беруть участь у формуванні ринку попиту та пропозиції робочої сили.

Дослідження показують, що на базі існуючої статистичної інформації, що акумулюється Державним комітетом статистики України [3] у розрізі $E_{ан.в.}$, яке характеризує достатньо вагому частку людського потенціалу, проводиться оцінювання його наявності та руху з визначенням потреби на кінець звітної періоду. Крім того, враховується той факт, що Міжнародною організацією праці (далі – МОП) пропонується включення до складу $E_{ан.в.}$ безробітного населення працездатного віку ($B_{н.в.}$), яке зареєстроване у Державній службі зайнятості України.

На нашу думку, для визначення напрямків покращення формування та розвитку $A_{ч.п.}$ варто розробити послідовність етапів її оцінювання, що дасть можливість більш предметно обґрунтувати отримані результати (рис. 1).

Рис. 1. Схема основних умов та етапів оцінювання сучасного стану $A_{ч.п.}$ (авторська пропозиція)

Відповідно до схеми доцільно обирати період оцінювання від 3 до 5 років. Такий підхід дасть можливість оцінити стан $A_{ч.п.}$ у більш розширеному варіанті й отримати інформаційний потік, який сприятиме більш предметному прийняттю рішення.

Обробку інформації доцільно проводити при залученні табличного методу групування даних з обов'язковим наочним поданням за допомогою програми Microsoft Excel. Мається на увазі використання графічного методу обробки інформації оцінювання стану $A_{ч.п.}$. Наступним етапом має стати формулювання результатів оцінювання, що сприятиме розробці більш адекватних заходів, націлених на уникнення негативних факторів впливу на стан $A_{ч.п.}$. На нашу думку, додержання запропонованих основних умов оцінювання стану $A_{ч.п.}$ сприятиме підвищенню якісного рівня процесу оцінювання

змін, які відбуваються з активною частиною людського потенціалу. Отже, пропонуємо до складу ключових етапів оцінювання стану $A_{ч.п.}$ залучити: підготовчий етап, етап аналітичної обробки інформації та заключний етап.

На наш погляд, це дасть можливість не лише забезпечувати реальне оцінювання стану активної частини людського потенціалу, а й сприятиме нагромадженню такого інформаційного потоку, який здатен створювати платформу для прийняття достатньо виважених рішень у сфері функціонування людського потенціалу в Україні.

З огляду на обмеженість наукової розробки простежимо зміни, які відбулися з активною частиною людського потенціалу працездатного віку за 2006–2011 рр. Інформацію обробили за допомогою комп'ютерної програми Microsoft Excel (рис. 2).

Рис. 2. Графічне оцінювання динаміки $A_{ч.п.}$ працездатного віку за 2006–2011 рр. (авторська обробка даних на основі джерела [3])

Проведення обробки інформаційного потоку щодо динаміки $A_{ч,л}$ працездатного віку за 2006–2011 рр. дало підстави зробити висновки, що за останні шість років в Україні активна частина людського потенціалу працездатного віку скоротилася на 298 тис. осіб, а активна частина зайнятого людського потенціалу працездатного віку також скоротилася за вказаний період на 516 тис. осіб. Крім того, у 2006 р. активна частина зайнятого людського потенціалу працездатного віку становила у складі $A_{ч,л}$ працездатного віку 92,6%, а у

2011 р. це співвідношення становило 91,4%. Тобто, існує зниження динаміки обраних показників, що вказує на існування реальних проблем, які підлягають вирішенню.

Доведено, однією з проблем зайнятості активної частини людського потенціалу працездатного віку є невідповідність фактичній потребі в робочій силі на ринку попиту і пропозиції. Звернення до даних Державного комітету статистики України [3] показало рівень падіння пропозиції на ринку праці (рис. 3).

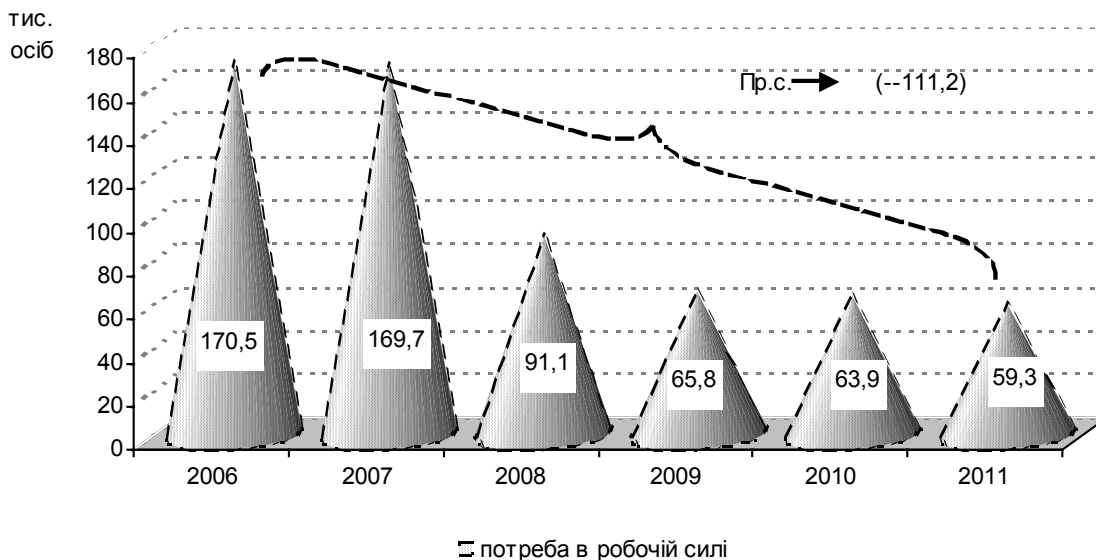

Рис. 3. Графічне оцінювання $A_{ч,л}$ з позиції фактичної потреби в робочій силі (Пр.с.) (авторська обробка даних на основі джерела [3])

Проведені дослідження засвідчують, що фактична потреба в $A_{ч,л}$ працездатного віку за 2006–2011 рр. суттєво знизилася. Так, у 2006 р. показник досягав 170,5 тис. осіб, а у 2011 р. відбулося суттєве зниження на 111,2 тис. осіб, тобто в 2,9 раза. Така ситуація викликана існуючою диспропорцією на ринку попиту і пропозиції відповідної кваліфікації членів суспільства. Крім того, в країні за останній період позитивно зростає рівень освіченості населення, але його спрямування не відповідає потребам сучасного ринку праці. У зв'язку із цим, стає зрозумілим, що необхідно впроваджувати заходи, націлені на зниження диспропорцій на ринку праці та вдосконалення процесів підготовки фахівців для впровадження соціальних економічних реформ.

Безумовно, в сучасній Україні з позиції розвитку активної частини людського потенціалу існує безліч проблем, проте їх вирішення має відбуватися як на макроекономічному, так і на мікроекономічному рівні. Без взаємоузгодженості на зазначених рівнях вирішення поставлених проблем практично неможливе.

IV. Висновки

Отже, існуючий процес оцінювання активної частини людського потенціалу варто покращити за рахунок визначення основних

умов та етапів оцінювання. Крім того, поліпшення ситуації з активною частиною людського потенціалу можна досягти за рахунок зниження існуючої диспропорції на ринку праці та шляхом урегулювання системи підготовки фахівців тієї кваліфікації, яка необхідна для задоволення потреб сучасного стану економіки. За останні роки розвитку України негативним є той факт, що відбувається зниження рівня зайнятості активної частини людського потенціалу працездатного віку, яке супроводжується суттєвим падінням фактичної потреби в робочій силі. Загалом відзначається нераціональна галузева структура зайнятості активної частини людського потенціалу, високий рівень його старіння, значні розбіжності між загальним і зареєстрованим безробіттям незайнятої активної частини людського потенціалу, низький рівень можливої працевлаштованості освіченої частини людського потенціалу, а також не відповідний рівень реальної заробітної плати. Це лише ключові аспекти проблем активної частини людського потенціалу, які ще раз доводять необхідність і доцільність проведення його оцінювання у систематизованій послідовності з метою розробки напрямів усунення зазначених проблем.

Список використаної літератури

1. Богиня Д.П. Конкуренентоспроможність робочої сили в системі соціально-трудо­вих відносин : монографія / Д.П. Богиня, Л.С. Лісогор, М.В. Семикіна та ін. – К. : Ін-т економіки НАН України, 2003. – 214 с.
2. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудо­ві відносини : підручник / А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін. ; [за наук. ред. проф. А.М. Колота]. – К. : КНЕУ, 2009. – 711 с.
3. Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smida.gov>.
4. Климко С.Г. Людський капітал: світовий досвід і Україна : монографія / С.Г. Климко, В.Д. Пригода, В.О. Сизоненко. – К. : Основа, 2006. – 224 с.
5. Колот А.М. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку : монографія / А.М. Колот. – К. : КНЕУ, 2010. – 251 с.
6. Криклій А.С. Формування трудового потенціалу в умовах глобалізації та Болонського процесу: проблеми і перспективи : монографія / А.С. Криклій. – К. : Репрографіка, 2006. – 777 с.
7. Лібанова Е.М. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір : монографія / Е.М. Лібанова, А.М. Колот, Є.В. Мартякова та ін. ; [за ред. Е.М. Лібанової]. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. – 316 с.
8. Мазурок П.П. Державні інвестиції в стратегії формування людського капіталу : монографія / П.П. Мазурок, О.П. Гузенко. – Кривий Ріг : Видавець ФОП Чернявський Д.О., 2011. – 358 с.
9. Чухно А.А. Інституціонально-інформаційна економіка : підручник / А.А. Чухно, П.М. Леоненко, П.І. Юхименко ; [за ред. А.А. Чухна]. – К. : Знання, 2010. – 687 с.

Стаття надійшла до редакції 17.05.2012 р.

Харитонова А.М. Отдельные аспекты совершенствования оценки активной части человеческого потенциала

В статье подано авторское предложение основных условий и этапов оценки современного состояния активной части человеческого потенциала, рассматривается динамика главных его составляющих и раскрываются возможные перспективы его развития.

Ключевые слова: *человеческий потенциал, активная часть человеческого потенциала, рынок труда, экономически активное население, социально-экономические процессы, информационный поток, современная оценка.*

Kharitonova A. Some aspects of improving the evaluation of the active human potential

Article includes the author's proposal of basic conditions and evaluation phases of the current state of the active part of human development, examines the dynamics of its main components and reveals the possible prospects of its development.

Key words: *human potential, active part of human development, labor market, the economically active population, socio-economic processes, information flow, the current rating.*